

บทความงานสร้างสรรค์ (Creative Work Articles)

ลายรดน้ำร่วมสมัยการเตรียมพื้นรักไสบนวัสดุพื้นถิ่น แรงบันดาลใจจากวิถีชีวิตชาวใต้

Contemporary Lacquerware Painting with *Rak Sai* (Lacquer Glaze)

Preparation on Local Materials Inspired by Southern Folklife

วรรณวิสา พัฒนศิลป์/Wanwisa Phattanasin

ผู้ช่วยศาสตราจารย์, วิทยาลัยช่างศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

Assistant Professor, College of Fine Arts, Bunditpatanasilpa Institute of Fine Arts

wanwisa3266@gmail.com

Received: January 18, 2024 Revised: April 26, 2024 Accepted: August 3, 2024 Published: December 28, 2024

บทคัดย่อ

จิตรกรรมลายรดน้ำร่วมสมัยแรงบันดาลใจจากวิถีชีวิตชาวใต้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสร้างสรรค์ผลงานชุด “ลายรดน้ำร่วมสมัยการเตรียมพื้นรักไสบนวัสดุพื้นถิ่น แรงบันดาลใจจากวิถีชีวิตชาวใต้” ด้วยเทคนิคลายรดน้ำวิธีการเตรียมพื้นจากวัสดุพื้นถิ่นของภาคใต้ทาเคลือบด้วยยางรักไสเวียดนาม 2) นำเสนอเรื่องราวความผูกพันต่อครอบครัว

ผลการสร้างสรรค์พบว่า กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานในเทคนิคลายรดน้ำจากการเตรียมพื้นด้วยวัสดุพื้นถิ่นทางภาคใต้ ทาเคลือบพื้นผิวด้านหน้าด้วยยางรักไสของเวียดนามมีความโดดเด่นที่สามารถมองเห็นสี ลวดลาย และรูปทรงของวัสดุด้านล่างได้อย่างชัดเจน ด้วยลักษณะเฉพาะของผลงานสร้างสรรค์โดยใช้แผ่นทองคำเปลวและผงทองวิทยาศาสตร์เพื่อสร้างค่าน้ำหนักในผลงาน เกิดการผสมผสานกันของลวดลายในชั้นสีทองและรูปทรงของวัสดุด้านล่างซึ่งเป็นพื้นผลงาน นำเสนอเนื้อหาเรื่องราวที่แสดงถึงอัตลักษณ์พื้นถิ่นทางภาคใต้ ถ่ายทอดความผูกพันต่อครอบครัวของผู้สร้างสรรค์ ผ่านการบันทึกความงามเป็นผลงานจิตรกรรมลายรดน้ำร่วมสมัยซึ่งมีลักษณะเฉพาะตน สะท้อนวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของท้องถิ่นทางภาคใต้ได้อย่างงดงาม

คำสำคัญ: ลายรดน้ำร่วมสมัย, รักไส, วัสดุพื้นถิ่น, แรงบันดาลใจ

Abstract

The contemporary lacquerware painting inspired by the lifestyle of the southern Thai ways of life aims to 1) create a series of artworks titled “contemporary lacquerware painting with *rak sai* (lacquer glaze) preparation on local materials inspired by southern folklife,” using the lacquerware technique to stage for base preparation from the materials southern region, coated with Vietnamese lacquer and 2) present stories about family of the creator.

The results showed that applying transparent Vietnamese lacquer gum to the local materials in the southern regions was a unique stage for base preparation, clearly showing the colour, wire patterns, and shapes of the material underneath. The distinctive characteristics of the artwork are that it uses a special, inconsistent gilding technique to apply 100% gold leaves and scientific gold powder to it. There is a harmonious fusion of the wire patterns in the gold layer and the shapes of the material underneath the artwork, presenting a narrative that reflects the unique identity of the southern region. The artwork also expresses the creator's impressive emotion regarding family bonds through the memorable contemporary lacquerware painting with unique features that beautifully reflect the culture and identity of the Southern region of Thailand.

Keywords: contemporary lacquerware painting, *rak sai*, local materials, inspiration

บทนำ

ภาคใต้เป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทยซึ่งมีเอกลักษณ์ของชุมชนรายล้อมไปด้วยศิลปวัฒนธรรมวิถีชีวิตที่โดดเด่น และธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์ ด้วยภูมิหลังในวัยเด็กของผู้สร้างสรรค์ที่เกิดและเติบโตจากครอบครัวในชนบททางภาคใต้ ทำให้มีโอกาสได้สัมผัสซึมซับกับศิลปะและวัฒนธรรมในท้องถิ่น จากความทรงจำในวัยเด็กรวมถึงประสบการณ์ของผู้สร้างสรรค์ที่เต็มไปด้วยความผูกพันต่อครอบครัวนั้น เป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงาน ถ่ายทอดเรื่องราวผ่านการเรียงร้อยความงามด้วยการเลือกใช้วัสดุจากธรรมชาติ ซึ่งมีที่มาจากภาคใต้ และนำวัสดุเหล่านั้นมาใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานครั้งนี้ ผู้สร้างสรรค์ให้ความสำคัญกับการหยิบยกวัตถุที่นำมาใช้ เพื่อสื่อถึงความผูกพันของผู้สร้างสรรค์ที่มีต่อครอบครัว ผ้าถุงของแม่และวัสดุต่าง ๆ ได้กลายเป็นสัญลักษณ์ที่นำเสนอความรักความผูกพันต่อครอบครัว ด้วยรูปแบบจิตรกรรมไทยร่วมสมัยเทคนิคลายรดน้ำ

จิตรกรรม “ลายรดน้ำ” เป็นงานหัตถศิลป์ชั้นสูงอย่างหนึ่งของไทย จัดอยู่ในงาน “ช่างรัก” อันเป็นสาขาหนึ่งของช่างสิบหมู่ ลักษณะของลายรดน้ำเป็นการทาลวดลายหรือภาพปิดด้วยแผ่นทองคำเปลวบนพื้นรักสีดำหรือสีแดง (เศรษฐมนตร์ กาญจนกุล, 2550) ลายรดน้ำ เป็นชื่อเรียกงานช่างไทยโบราณแขนงหนึ่ง เรียกตามกรรมวิธีในการสร้างสร้างงาน กรรมวิธีขั้นตอนสุดท้ายก่อนที่จะมีลวดลายของทองปรากฏขึ้น คือ การรดน้ำเพื่อชะล้างน้ำยาหารดาลที่เขียนไว้ให้หลุดล่อนออก ดังนั้น คำว่า ลายรดน้ำ จึงเรียกตามกรรมวิธีช่างต้น (นฤทธิ วัฒนภู, 2552) จิตรกรรมลายก่ำมะลอมีการต่อยอดจากลายรดน้ำ บางชิ้นงานใช้พื้นสีแดงเข้มมาจากการผสมสีฝุ่นแดงชาดกับรักน้ำเกลี้ยงในการเตรียมพื้น เพื่อให้เกิดสีของพื้นรองรับนำมาสู่การผสมสีฝุ่นสีต่าง ๆ ด้วยรักน้ำเกลี้ยง หรือ “รักใส” เพื่อใช้เขียนสีในผลงานจิตรกรรมลายก่ำมะลอสีฝุ่นที่ผ่านการผสมด้วยยางรักจะทำให้สีนั้นเข้มและหม่นลง สีมืดความทึบและขุ่น (สนั่น รัตนะ, 2549) จิตรกรรม รักสี เวียดนาม “รัก” เวียดนาม มีความแตกต่างจากรักของไทยตรงที่คุณภาพของยางรัก การจัดเก็บยางรักจากต้นรักของไทยเราเก็บใส่ปี๊บ ส่วนของเวียดนามจะใส่ภาชนะที่ทำจากเครื่องเคลือบดินเผา ปฏิกิริยาที่เกิดขึ้นจึงส่งผลที่ต่างกัน คือ การเก็บใส่ปี๊บ ยางรักจะเป็นสีดำ ส่วนการใส่ภาชนะที่ทำจากเครื่องเคลือบดินเผา ยางรักจะไม่เปลี่ยนสีไปจากเดิมมากนัก (แผน เอกจิตร, 2559) ผู้สร้างสรรค์ได้ทดลองและศึกษายางรักใสของไทยและยางรักใสของเวียดนาม ซึ่งมีคุณสมบัติความใสของยางรักที่ต่างกัน ผลงาน

ชุดนี้ได้เลือกใช้ยางรักไสของเวียดนามเพื่อความสะดวกของการสร้างสรรค์ โดยต้องการนำเสนอพื้นรองรับผลงานลายรดน้ำที่สามารถมองเห็นพื้นรองรับด้านล่าง ด้วยการใช้วัสดุพื้นถิ่นทางภาคใต้ เช่น เยื่อใยของใบยางพารา กิ่งไม้ ถ่านกะลาปาล์ม น้ำมัน ดิน และหิน มีความหลากหลายและสัมพันธ์กับการเชื่อมโยงเรื่องราววิถีชีวิตพื้นถิ่นในภาคใต้

ผลงานสร้างสรรค์ชุด “ลายรดน้ำร่วมสมัยการเตรียมพื้นรักไสบนวัสดุพื้นถิ่น แรงบันดาลใจจากวิถีชีวิตทางภาคใต้” มีลักษณะเฉพาะของกระบวนการสร้างสรรค์ด้วยการเตรียมพื้นผลงานจากวัสดุพื้นถิ่นทางภาคใต้ทาเคลือบด้วยยางรักไสเวียดนาม เลือกใช้ผ้าถุงและวัสดุพื้นถิ่นทางภาคใต้เป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการสร้างผลงาน ไม่เพียงแต่เป็นวัสดุที่ใช้ในการสร้างผลงานศิลปะแต่ยังเป็นตัวแทนความสุขและความงามที่มีอยู่ในวิถีชีวิตทางชนบท โดยต้นกำเนิดลวดลายธรรมชาติซึ่งถือนิยมในลายไทย สามารถนำมาแปรประดิษฐ์เป็นลายจนรูปเดิมไม่ปรากฏ (วิภาวี บริบูรณ์, 2564) ผู้สร้างสรรค์สร้างรูปทรงลายเส้นจากข้อมูลจริงและรูปทรงซึ่งถูกประดิษฐ์ขึ้นผ่านจินตนาการผสมผสานเส้นสายลายไทย ปรับลดทอนและสร้างลายเส้นแบบร่างแนวความคิดจากแรงบันดาลใจที่ได้รับ สู่กระบวนการเทคนิคลายรดน้ำ ปิดด้วยแผ่นทองคำเปลวและผงทองวิทยาศาสตร์เพื่อสร้างค่าน้ำหนักของผลงาน สะท้อนความงามของความสุขความทรงจำและความหลงใหลของผู้สร้างสรรค์ในแง่มุมที่ผูกพัน เป็นการบันทึกกลิ่นอายของความงามจากวิถีชีวิตที่เต็มไปด้วยความหลากหลายของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ผ่านมุมมองอันพิเศษของการสร้างสรรค์

วัตถุประสงค์การสร้างสรรค์

1. เพื่อสร้างสรรค์ผลงานชุด “ลายรดน้ำร่วมสมัยการเตรียมพื้นรักไสบนวัสดุพื้นถิ่น แรงบันดาลใจจากวิถีชีวิตชาวใต้” ด้วยเทคนิคลายรดน้ำวิธีการเตรียมพื้นจากวัสดุพื้นถิ่นของภาคใต้ทาเคลือบด้วยยางรักไสเวียดนาม
2. นำเสนอเรื่องราวความผูกพันต่อครอบครัว

ขอบเขตการสร้างสรรค์

ขอบเขตด้านเนื้อหา ผลงานชุดนี้ถูกสร้างขึ้นเพื่อแสดงออกถึงความผูกพันต่อครอบครัวในความหลากหลายของศิลปวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะพื้นถิ่นทางภาคใต้ จากการดำรงชีวิต ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญาพื้นถิ่น

ขอบเขตด้านรูปแบบ ผลงานงานสร้างสรรค์จิตรกรรมไทยร่วมสมัย รูปแบบ 2 มิติ สร้างสรรค์จากความทรงจำและและความผูกพันจากครอบครัวผู้สร้างสรรค์ ผ่านรูปทรงของวัตถุจากท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต เช่น เตาอังโล่ ครกตำข้าว โอง ผ้าปาเต๊ะ เตาถ่านรีดผ้า ตะเกียงน้ำมันก๊าด เตาแก๊สเก่า อุปกรณ์การทำสวนยางพารา เครื่องมือจับสัตว์น้ำ และพืชผักพื้นถิ่น ปรับลดทอนและถอดลายเส้นแบบร่างแนวความคิดจากแรงบันดาลใจที่ได้รับ สร้างสรรค์ทางความงามผูกประกอบลายในลักษณะของงานศิลปะไทย แทนความผูกพันของครอบครัว

ขอบเขตด้านเทคนิค ผลงานสร้างสรรค์เทคนิคลายรดน้ำร่วมสมัย มีความพิเศษของกระบวนการเตรียมพื้นที่ใช้ยางรักไสเวียดนามทาเคลือบบนวัสดุพื้นถิ่นทางภาคใต้ ได้แก่ ผ้าปาเต๊ะ เยื่อใยของใบยางพารา ผงถ่าน ถ่านกะลาปาล์ม น้ำมัน กิ่งไม้ เม็ดมะม่วงหิมพานต์ เป็นต้น วัสดุที่ผ่านการทาเคลือบด้วยยางรักไส

ยังให้สีสันและลวดลายของวัสดุที่ชัดเจน เพิ่มเสน่ห์ของงานลายรดน้ำในรูปแบบใหม่ มีความพิเศษโดยจะสามารถมองเห็นตัวพื้นของชิ้นงานจริงเป็นสีจากวัสดุรองรับด้านล่าง ผสมกับการใช้แผ่นทองคำเปลวและผงทองวิทยาศาสตร์สร้างค่าน้ำหนักในชิ้นงานที่มีลักษณะเฉพาะตนของผู้สร้างสรรค์

การดำเนินการสร้างสรรค์

ผลงานสร้างสรรค์ชุด “ลายรดน้ำร่วมสมัยการเตรียมพื้นรักไสบนวัสดุพื้นถิ่น แรงบันดาลใจจากวิถีชีวิตชาวใต้” เป็นการศึกษาที่ต้องใช้ขั้นตอน และระเบียบวิธีการศึกษาในกระบวนการสร้างสรรค์อย่างเป็นระบบ ดังวิธีการต่อไปนี้

1. ศึกษาโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประสบการณ์ตรง การสังเกต และบันทึกภาพข้อมูลจากวิถีชีวิต ความผูกพันต่อครอบครัวของผู้สร้างสรรค์
2. ศึกษาค้นคว้าข้อมูลทางวิชาการจาก ตำรา หนังสือ ที่เกี่ยวข้องกับเทคนิคกระบวนการสร้างสรรค์ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ผลงานสร้างสรรค์ของศิลปินและผลงานศิลปกรรม
3. สร้างลายเส้นรูปทรงจากแรงบันดาลใจจากวัตถุ สิ่งของทางภาคใต้
4. ปฏิบัติงานสร้างสรรค์รูปแบบศิลปะไทย ในผลงานชุด “ลายรดน้ำร่วมสมัยการเตรียมพื้นรักไสบนวัสดุพื้นถิ่น แรงบันดาลใจจากวิถีชีวิตชาวใต้”
5. ปรับปรุงแก้ไขในกระบวนการสร้างสรรค์ ให้ผลงานมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น
6. นำเสนอผลงานในรูปแบบนิทรรศการและการตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานสร้างสรรค์ สรุปผลการศึกษาในรูปแบบเอกสาร

วิธีการศึกษา

ศึกษาโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประสบการณ์ตรง การสังเกต การสอบถาม และบันทึกภาพข้อมูล จากวิถีชีวิตของครอบครัวในภาคใต้ ประกอบไปด้วย ศิลปวัฒนธรรม การสร้างบ้านเรือนทางภาคใต้ สถาปัตยกรรม ประเพณีท้องถิ่น อาหารพื้นบ้าน ศิลปะการแสดงและการแต่งกาย พิธีกรรม ความเชื่อ วิถีชีวิตชุมชน วัฒนธรรมของการตั้งถิ่นฐานทางภาคใต้ ความผูกพันกับแหล่งน้ำ การประมง อุปกรณ์การจับสัตว์น้ำ การถนอมอาหาร ทำสวน แบ่งตามลักษณะภูมิประเทศ ภูมิปัญญาเครื่องมือเครื่องใช้ในการประกอบอาชีพ การสร้างบ้านเรือน การเลี้ยงสัตว์ พืชพรรณพฤกษชาติทางภาคใต้ ที่มีความผูกพันต่อครอบครัวของผู้สร้างสรรค์

อิทธิพลที่ได้รับในการสร้างสรรค์

ผู้สร้างสรรค์ศึกษาค้นคว้าแนวทางการสร้างสรรค์ผลงานจากงานศิลปกรรมและผลงานศิลปินที่มีความรู้เฉพาะทาง รูปแบบศิลปะด้านงานช่างรักและรูปแบบงานศิลปะไทยที่น่าสนใจ เพื่อเป็นกรณีศึกษาในการสร้างสรรค์ผลงาน ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานที่มีความหมายและสื่อความคิดของผู้สร้างสรรค์ได้อย่างชัดเจน

ตารางที่ 1 ตารางวิเคราะห์อิทธิพลที่ได้รับในการสร้างสรรค์

ผลงาน/ชื่อผลงาน	เทคนิคและแนวความคิด	อิทธิพลที่ได้รับในการสร้างสรรค์
 ตูพระธรรมลายรดน้ำ หอสมุดชิรญาณ หมายเหตุ. โดยวรรณวิสา พัฒนศิลป์, 2566	จิตรกรรมลายรดน้ำปิดทองคำเปลวบนพื้นรักสีดำ เสนอเรื่องราวความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ พืชพรรณ พฤษชา ไร่นา และสัตว์ป่าเล็กใหญ่	การถอดลายเส้นรูปจากธรรมชาติ พืชพรรณ พฤษชา และสัตว์ เทคนิคการเขียนลายรดน้ำแบบโบราณ การสร้างน้ำหนักด้วยขนาดของเส้น และมีการเว้นพื้นผลงานให้เกิดรูปทรงซึ่งปิดทองโดยรอบ
 ตูพระธรรมลายก้ำมะลอ หอสมุดชิรญาณ หมายเหตุ. โดยวรรณวิสา พัฒนศิลป์, 2566	รูปแบบและแนวความคิดการออกแบบต้นไม้ในงานศิลปะไทย จิตรกรรมลายก้ำมะลอ เทคนิคการขีดเส้นด้วยสีฝุ่นผสมยางรักใสเพื่อสร้างน้ำหนักของสีและรูปทรงแล้วเขียนทับด้วยเทคนิคลายรดน้ำ	การสร้างผลงานลายรดน้ำลงบนพื้นรองรับที่มีสี โดยประยุกต์การเตรียมพื้นโดยวัสดุทาเคลือบด้วยยางรักใสของเวียดนามและเขียนลายรดน้ำทับในขั้นตอนสุดท้ายเหมือนลายก้ำมะลอ
 จิตรกรรมรักสี หมายเหตุ. โดย สนั่น รัตน์ะ, 2566	แนวความคิด อุปมา ซอกาฝาก การแฝงตัวอาศัยอยู่กับผู้อื่น จิตรกรรมรักสีเป็นการผสมสีฝุ่นกับยางรักใสระบายทับซ้อนกันหลายชั้น เคลือบผลงานด้วยยางรักใสเวียดนาม จนเกิดเป็นภาพจิตรกรรมที่สวยงามมีเอกลักษณ์	เทคนิคและวิธีการการประดับวัสดุเพื่อต้องการนำเสนอพื้นรองรับผลงานลายรดน้ำที่มีสีจากวัสดุธรรมชาติ ใช้ยางรักใสเวียดนามเคลือบผลงานเพื่อคงสี และรูปทรงของวัสดุไว้
 จิตรกรรมลายรดน้ำสมัยใหม่ หมายเหตุ. โดย สุจิตรา พาหุการณ์, 2562	“วิถีทะเลใต้” บอกเล่าวิถีชีวิตชาวบ้านภาคใต้ท้องถิ่นริมทะเลที่ยังคงทำอาชีพประมงและสืบสานวัฒนธรรมดั้งเดิม ถ่ายทอดออกมาอย่างละเอียดลออผ่านลายเส้นสีทองในเทคนิคลายรดน้ำ	แรงบันดาลใจจากรากเหง้าของวิถีชีวิต จินตนาการสร้างรูปทรงและประกอบสร้างขึ้นมาใหม่ จากความทรงจำของครอบครัววิถีทะเลใต้ ด้วยเทคนิคลายรดน้ำปิดฝุ่นทองวิทยาศาสตร์
 จิตรกรรมรักสีเวียดนาม หมายเหตุ. โดย Nguyen Gia Tri, 1908	แรงบันดาลใจมาจากธรรมชาติ ความงามจากมุมมองของศิลปินที่เวียดนามที่ชื่นชอบงานเคลือบเงาแบบรักสีเวียดนาม	การประดับวัสดุและการเคลือบงานด้วยยางรักใสของเวียดนาม ในกระบวนการเตรียมพื้นลายรดน้ำเขียนลวดลายจากการศึกษาธรรมชาติ

หมายเหตุ. โดย วรรณวิสา พัฒนศิลป์, 2566

ขั้นตอนการสร้างภาพร่าง

เป็นกระบวนการประมวลแนวความคิดและจินตนาการ จากความรู้สึกที่ได้สัมผัสและใกล้ชิดในวิถีชีวิตของครัว ผู้สร้างสรรค์ได้ตระหนักถึงความผูกพันต่อครอบครัว และความเรียบง่ายของวิถีชีวิตชาวใต้ ทำให้ได้ทบทวนความทรงจำและรู้สึกโหยหาอดีตที่ยังคงประทับใจมิรู้ลืม นำมาสู่การเก็บข้อมูลบันทึกภาพและจดบันทึกเรื่องราว ลวดทอนรูปทรงออกมาเป็นลายเส้นภาพร่างผลงาน ในรูปแบบเฉพาะตน

ภาพที่ 1 ข้อมูลภาพร่างแนวความคิด ชั้นที่ 1

หมายเหตุ. โดย วรรณวิสา พัฒนศิลป์, 2566

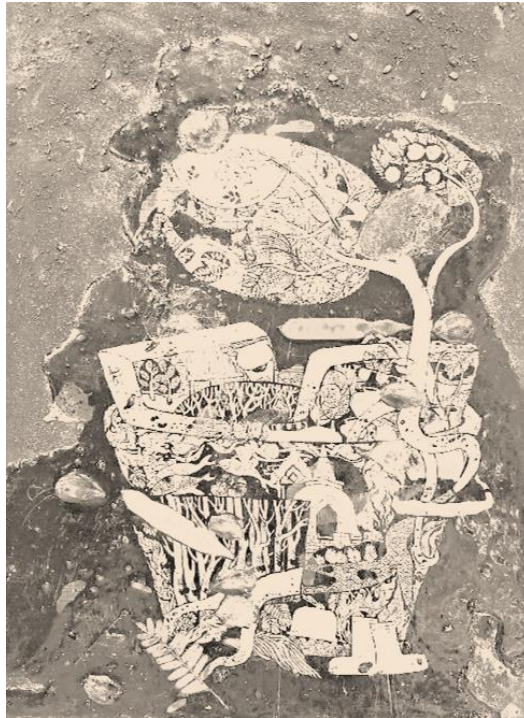
ภาพที่ 2 ข้อมูลภาพร่างแนวความคิด ชั้นที่ 2

หมายเหตุ. โดย วรรณวิสา พัฒนศิลป์, 2566

ภาพที่ 3 ข้อมูลภาพร่างแนวความคิด ชั้นที่ 3

หมายเหตุ. โดย วรณวิสา พัฒนศิลป์, 2566

ภาพที่ 4 ข้อมูลภาพร่างแนวความคิด ชั้นที่ 4

หมายเหตุ. โดย วรณวิสา พัฒนศิลป์, 2566

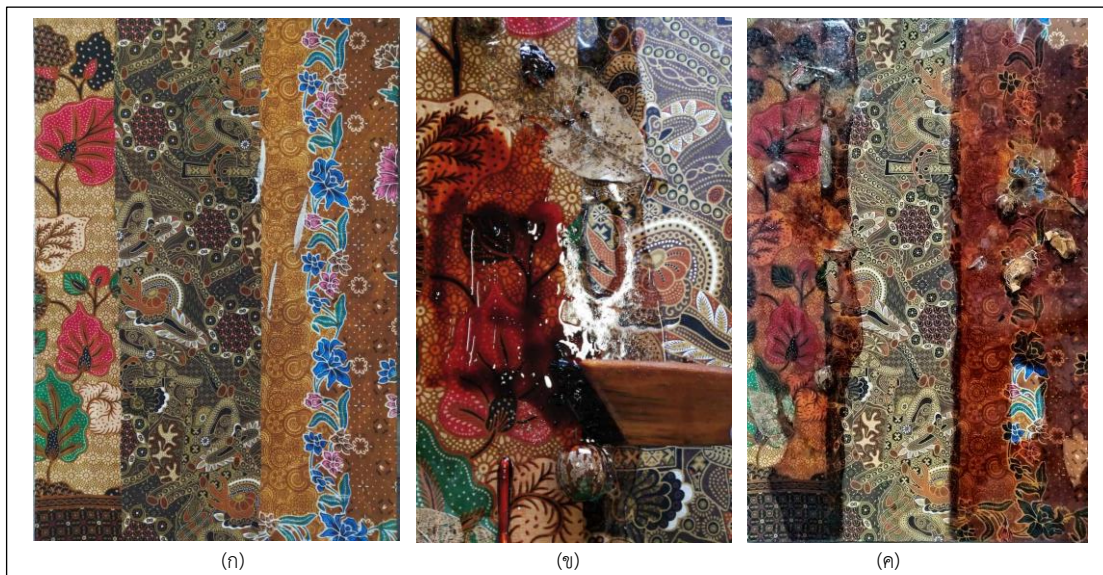
ภาพที่ 5 ขั้นตอนการเตรียมวัสดุอุปกรณ์ในการสร้างสรรค์ ยางรักอย่างดี น้ำยาหรดาล แผ่นทองคำเปลว ดินสอพอง
หรดาลหิน การกระดิน ผักส้มป่อย

หมายเหตุ. โดย วรณวิสา พัฒนศิลป์, 2566

ภาพที่ 6 ขั้นตอนการเตรียมพื้นรองรับผลงานลายรดน้ำ

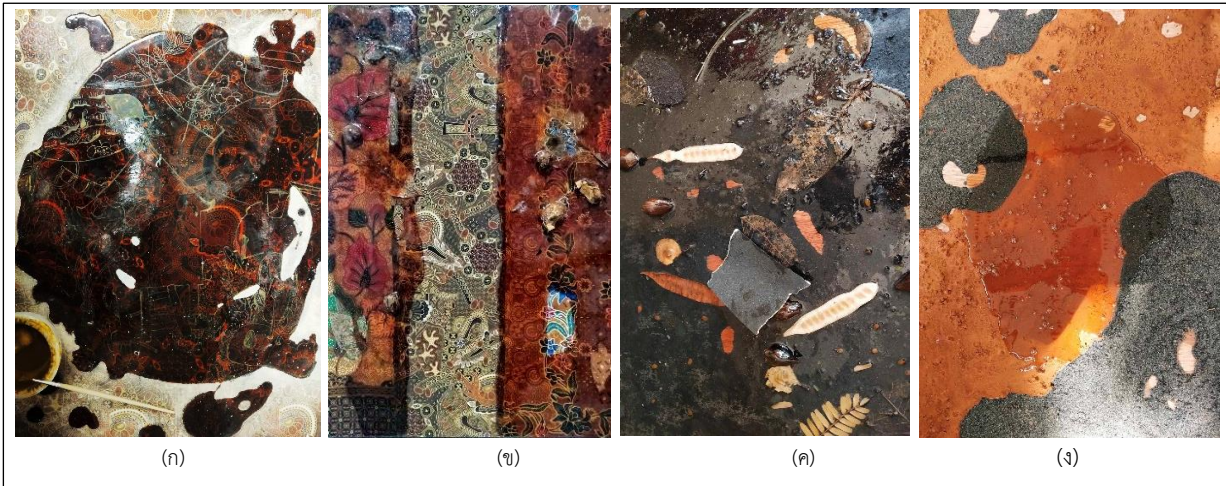
- (ก) เตรียมเฟรมไม้กระดานปูพื้นด้วยผ้าปาเต๊ะติดวัสดุเยื่อใบยางพารา ลุกและเปลือกนอกลูกยางพารา ฯลฯ
- (ข) ทาเคลือบด้วยยางรักใสของเวียตนามในรูปทรงที่กำหนด รอแห้งและทำซ้ำแบบเดิมสามครั้ง
- (ค) ขัดผิวด้านหน้าให้เรียบ แล้วทาด้วยยางรักใสอีกครั้ง แล้วนำไปเก็บในที่มืดซิดไม่มีฝุ่นจับได้ จนแห้งสนิท

หมายเหตุ. โดย วรณวิสา พัฒนศิลป์, 2566

ภาพที่ 7 พื้นรองรับผลงานลายรดน้ำปะติ๋ววัสดุและเคลือบด้วยยางรักใส

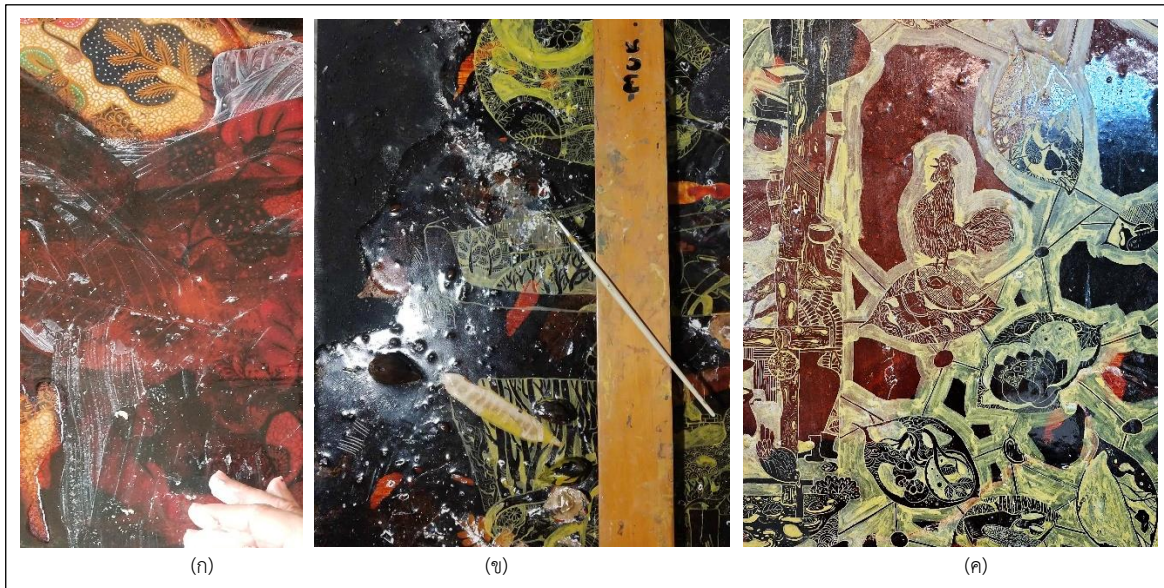
- (ก) ชั้นที่ 1 พื้นรองรับผลงานปะติ๋วด้วยผ้าถุง
- (ข) ชั้นที่ 2 พื้นรองรับผลงานปะติ๋วด้วยผ้าถุง เยื่อใบยางพารา ลูกยางพารา เปลือกนอกลูกยางพารา
- (ค) ชั้นที่ 3 พื้นรองรับผลงานปะติ๋วด้วยผงถ่านกะลาปาล์มน้ำมัน ใบยางพารา กะลาปาล์มน้ำมัน ฝักกระถิน
- (ง) ชั้นที่ 4 พื้นรองรับผลงานปะติ๋วด้วยผงถ่านกะลาปาล์มน้ำมัน ดินลูกรังสีแดง

หมายเหตุ. โดย วรรณวิสา พัฒนศิลป์, 2566

ภาพที่ 8 ขั้นตอนการเขียนลาย

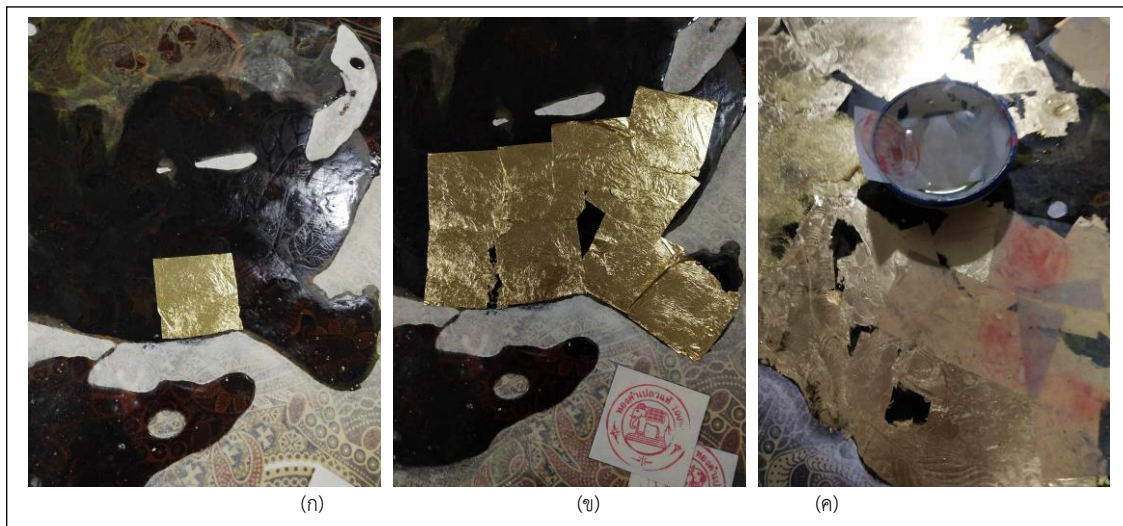
- (ก) ทำความสะอาดพื้นผิวรองรับ ด้วยดินสอพองผสมน้ำขี้ดเพื่อลดความมันของผิวด้านหน้าชิ้นงาน
- (ข) เตรียมอุปกรณ์ น้ำยาหรรดาล พู่กัน และสพานรองมือ เขียนลายตามแบบที่กำหนดไว้
- (ค) ถมลายด้วยน้ำยาหรรดาลในส่วนที่ต้องการให้เป็นพื้นของผลงาน

หมายเหตุ. โดย วรรณวิสา พัฒนศิลป์, 2566

ภาพที่ 9 ขั้นตอนการเซ็ตรักปิดทองรดน้ำทองคำเปลว

- (ก) นำผ้าชุบยางรักที่เคี่ยวไฟไว้จนเหนียวเซ็ดให้ทั่ว เซ็ตรักออกให้เหลือบางที่สุด เรียกว่า การถอนรัก
- (ข) ปิดทองลงบนพื้นที่เซ็ตรักไว้ ด้วยทองคำเปลว
- (ค) รดน้ำเพื่อล้างน้ำยาหรดาลหลุดออกจนหมด

หมายเหตุ. โดย วรรณวิสา พัฒนศิลป์, 2566

ภาพที่ 10 ขั้นตอนการเซ็ตรักปิดทองรดน้ำทองผงวิทยาศาสตร์

- (ก) นำผ้าชุบยางรัก เซ็ตรักให้ทั่วชิ้นงาน และเซ็ตรักออกให้เหลือบางที่สุด เรียกว่า การถอนรัก
- (ข) ปิดทองลงบนพื้นที่เซ็ตรักไว้ ด้วยทองผงวิทยาศาสตร์ ตามที่กำหนดไว้
- (ค) รดน้ำเพื่อล้างน้ำยาหรดาลหลุดออกจนหมด จะได้ผลงานที่เสร็จสมบูรณ์

หมายเหตุ. โดย วรรณวิสา พัฒนศิลป์, 2566

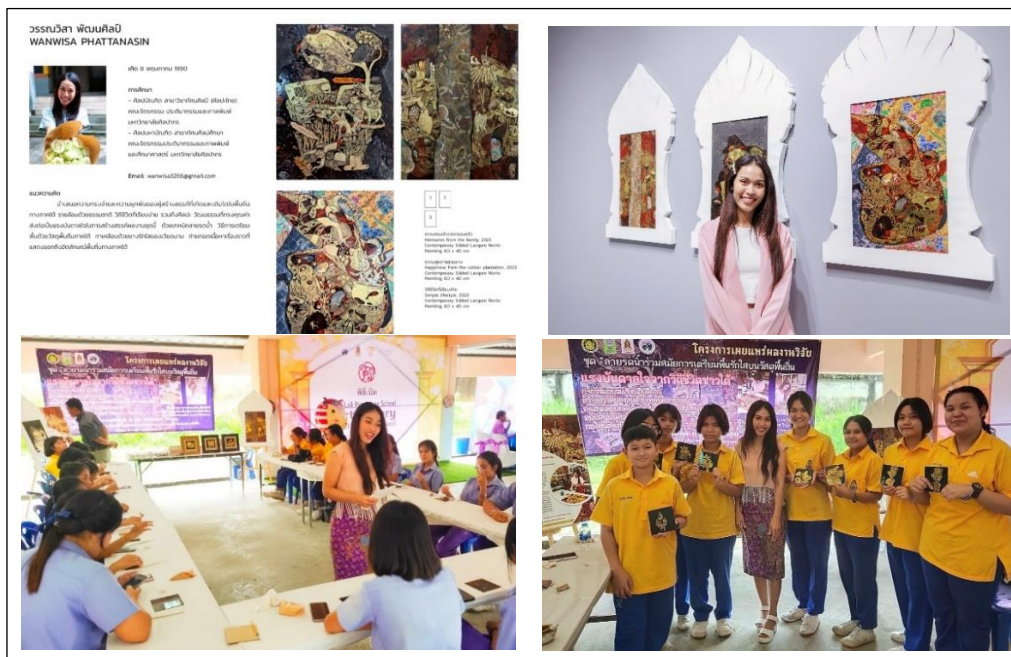

ตารางที่ 2 ตารางแสดงตัวอย่างการถอดรูปแบบลายเส้นจากภาพต้นแบบสู่ผลงานสร้างสรรค์

ชื่อที่มาของลาย	ภาพถ่ายต้นแบบ	ถอดภาพร่างลายเส้น	ผลงานสร้างสรรค์
ต้นยางพารา			
เตาอั้งโล่			
มังคุด			
โอ่ง			
รองเท้าบูท			

หมายเหตุ. โดย วรณวิสา พัฒนศิลป์, 2566

ภาพที่ 11 การเผยแพร่ผลงานสร้างสรรค์ รูปแบบนิทรรศการและกิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้เทคนิคลายรดน้ำ

หมายเหตุ. โดย วรณวิสา พัฒนศิลป์, 2566

ภาพที่ 12 “ลายรดน้ำร่วมสมัยการเตรียมพื้นรักไสบนวสตุพื้นถิ่น แรงบันดาลใจจากวิถีชีวิตทางภาคใต้” ชั้นที่ 1

หมายเหตุ. โดย วรณวิสา พัฒนศิลป์, 2566

ภาพที่ 13 “ลายรดน้ำร่วมสมัยการเตรียมพื้นรักไสบนวสตุพื้นถิ่น แรงบันดาลใจจากวิถีชีวิตทางภาคใต้” ชั้นที่ 2

หมายเหตุ. โดย วรณวิสา พัฒนศิลป์, 2566

ภาพที่ 14 “ลายรดน้ำร่วมสมัยการเตรียมพื้นรักไสบนวัสดุพื้นถิ่น แรงบันดาลใจจากวิถีชีวิตทางภาคใต้” ชั้นที่ 3

หมายเหตุ. โดย วรณวิสา พัฒนศิลป์, 2566

ภาพที่ 15 “ลายรดน้ำร่วมสมัยการเตรียมพื้นรักไสบนวัสดุพื้นถิ่น แรงบันดาลใจจากวิถีชีวิตทางภาคใต้” ชั้นที่ 4

หมายเหตุ. โดย วรณวิสา พัฒนศิลป์, 2566

องค์ความรู้ที่ได้รับจากงานสร้างสรรค์

ผลการศึกษาการนำเอาวัสดุท้องถิ่นทางภาคใต้ เช่น การใช้เยื่อของใบยางพารา กิ่งไม้ ถ่านกะลา ปาล์มน้ำมัน ดิน หิน และผ้าถุง มาใช้ในกระบวนการสร้างสรรค์ สามารถสร้างความหมายและสื่อถึงความผูกพันต่อครอบครัว ศิลปวัฒนธรรม รวมถึงธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ของภาคใต้ ผู้สร้างสรรค์เลือกใช้ยางรักใสของเวียดนามซึ่งมีลักษณะเฉพาะตัว ด้วยคุณสมบัติของยางรักเวียดนามที่มีความใสกว่ายางรักของไทย เมื่อทาเคลือบยางรักใสของเวียดนามลงบนพื้นผิวของวัสดุพื้นถิ่นทางภาคใต้ เช่น เยื่อของใบยางพารา กิ่งไม้ ผลการสร้างสรรค์พบว่าพื้นรองรับผลงานลายรดน้ำ ที่ผ่านกระบวนการเตรียมพื้นด้วยวัสดุและทาเคลือบด้วยยางรักใสเวียดนามนั้น สามารถมองเห็นสี ลวดลาย และรูปทรงของวัสดุด้านล่างได้อย่างชัดเจน เกิดเป็นลักษณะเฉพาะของพื้นรองรับการสร้างสรรค์ผลงานลายรดน้ำในรูปแบบเฉพาะตัว ผู้สร้างสรรค์ใช้วัสดุที่มีความแตกต่างกันมาใช้ในขั้นตอนการเตรียมพื้นแต่ละชั้นงาน เพื่อศึกษา สี พื้นผิวและรูปทรงของวัสดุ ผลการศึกษาพบว่า “ผ้าถุง” เมื่อถูกทาเคลือบด้วยยางรักใสเวียดนามจะได้พื้นผิวที่มีความเรียบที่สุด สีและลวดลายของผ้าจะมีความเข้มข้นหนึ่งระดับซึ่งสามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจน “ถ่านกะลาจากผลปาล์มน้ำมัน” ซึ่งบดหยาบและละเอียดผสมกัน เมื่อถูกทาเคลือบด้วยยางรักใสเวียดนามจะได้พื้นผิวที่มีความหยาบ ผู้สร้างสรรค์ได้เพิ่มความหนาของการทาทายรักเพื่อให้ได้พื้นผิวที่เรียบขึ้น พื้นรองรับผลงานให้สีดำเข้มที่สามารถมองเห็นลักษณะของวัสดุได้อย่างชัดเจน “ดิน” ได้มาจากดินพื้นบ้านที่เป็นดินลูกรังสีน้ำตาลแดง เมื่อถูกทาเคลือบด้วยยางรักใสเวียดนามจะได้พื้นผิวที่เรียบบางส่วนและความหยาบรวมอยู่ด้วย ผู้สร้างสรรค์ได้เพิ่มความหนาของการทาทายรักเพื่อให้ได้พื้นผิวที่เรียบขึ้น พื้นรองรับผลงานที่ใช้ดินจะมีสีของดินที่เข้มข้นจากเดิมหนึ่งระดับ และสามารถมองเห็นลักษณะเม็ดสีของดินได้อย่างชัดเจน วัสดุจากธรรมชาติที่มีสีรูปทรงและลักษณะเฉพาะ เช่น เยื่อของใบยางพารา ใบยางพารา ลูกยางพารา เปลือกนอกของลูกยางพารา กิ่งไม้ เม็ดในและฝักกระถิน ผลและเม็ดมะม่วงหิมพานต์ ใบมะขาม ฝักต้นคาง เป็นต้น ผู้สร้างสรรค์เลือกใช้วัสดุที่มีความแห้งใสและรูปทรงคงที่ที่ใช้ในการปะติดเพื่อเตรียมพื้นผลงานลายรดน้ำ เมื่อถูกทาเคลือบด้วยยางรักใสเวียดนามจะได้พื้นผิวที่เรียบและมีความนูนตามรูปทรงของวัสดุ พื้นรองรับผลงานในแต่ละชั้นได้ผสมผสานวัสดุที่แตกต่างกัน ผลงานบางชิ้นทาเคลือบด้วยยางรักใสเวียดนามจนเต็มพื้นที่และบางชิ้นทาเคลือบวัสดุในบางส่วน เพื่อศึกษาผลที่เกิดขึ้นจากกระบวนการเตรียมพื้น ผลการศึกษาพบว่าพื้นรองรับผลงานลายรดน้ำเกิดลักษณะเฉพาะ สำหรับวัสดุที่ไม่ถูกทาเคลือบด้วยยางรักใสนั้นจะยังคงให้สัมผัสความรู้สึกเฉพาะของตัววัสดุนั้น ๆ คงไว้ซึ่งผิวสัมผัส รูปทรง สีสัมผัส ซึ่งมีกลิ่นอายของความรู้สึก ความงาม ความสุขเมื่อได้สัมผัส สำหรับส่วนที่ถูกเคลือบด้วยยางรักใสเวียดนามสามารถมองเห็นสี รูปร่าง รูปทรงของวัสดุที่นำมาใช้ได้อย่างชัดเจน ด้วยคุณสมบัติของยางรักใสเวียดนามที่ทาบบนวัสดุจะช่วยให้วัสดุนั้น ๆ มีความคงทนแข็งแรงมากขึ้น เมื่อยางรักแข็งตัวจะป้องกันน้ำ ทนต่อความชื้น และให้พื้นผิวที่มันเงาวาว การสร้างสรรค์ผลงานลายรดน้ำจึงเหมาะสมที่สุดที่จะต้องใช้พื้นรองรับผลงานที่มีความมันเงา เพราะจะส่งผลต่อการเช็ดรักปิดแผ่นทองคำเปลวจะทำให้เนื้อทองมีความเงาวาว อร่าม ที่เรียกว่า “ทองสุก” ที่กล่าวมาทั้งหมดให้ฝึกฝนจดจำความผูกพันต่อครอบครัว

บทสรุปและอภิปรายผล

ลายรดน้ำร่วมสมัยการเตรียมพื้นรักใสบนวัสดุพื้นถิ่น แรงบันดาลใจจากวิถีชีวิตชาวใต้ เป็นผลงานสร้างสรรค์ด้วยเทคนิคลายรดน้ำวิธีการเตรียมพื้นในรูปแบบใหม่ สร้างสรรค์ในรูปแบบจิตรกรรมไทยตามแบบแผนโบราณประเพณี ด้วยกรรมวิธีขั้นตอนสุดท้ายก่อนที่จะมีลวดลายของทองปรากฏขึ้น คือ การรดน้ำเพื่อชะล้างน้ำยาหรดาลที่เขียนไว้ให้หลุดล่อนออก จึงใช้เรียกเทคนิคนี้ว่า “ลายรดน้ำ” จากผลการของการศึกษาลักษณะของลายรดน้ำในสมัยโบราณ โดยเป็นผลงานที่มีการทำลวดลายหรือภาพปิดด้วยแผ่นทองคำเปลวบน “พื้นรักสีดำหรือสีแดง” กระบวนการเตรียมพื้นรักสีแดงแบบโบราณเป็นการผสมสีฝุ่นด้วยรักน้ำเกลี้ยง หรือ “รักใส” ยางรักใสของประเทศไทยที่นำมาใช้ในงานลายกำมะลอและงานรักสีนั้น มีคุณสมบัติเข้มข้นถึงแม้จะไม่ดำสนิทก็ตาม เมื่อผสมกับสีฝุ่นจะทำให้สีนั้นเข้มและหม่นลง สีมืดความทึบแสงและชุ่ม โดยมีความแตกต่างจากจิตรกรรมรักสีของประเทศเวียดนามซึ่งให้สีที่สดใสกว่าจิตรกรรมลายกำมะลอของประเทศไทย เนื่องจากยางรักใสประเทศเวียดนามมีความโปร่งใส แต่ยางรักใสของประเทศไทยมีความทึบแสง ผลงานสร้างสรรค์ในชุดนี้ผู้สร้างสรรค์เลือกใช้ยางรักใสของเวียดนาม ใช้ในการทาเคลือบลงบนวัสดุพื้นถิ่นของภาคใต้ นำวัสดุซึ่งเป็นสัญลักษณ์และสิ่งที่มีความหมายจากวัฒนธรรมท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในผลงาน ผลการทดลองของกระบวนการเตรียมพื้นรอบรับผลงานลายรดน้ำในครั้งนี้ พื้นรองรับผลงานสามารถคงไว้ซึ่งสีสนิม ลวดลาย และรูปทรงของวัสดุได้อย่างชัดเจน เพิ่มเสน่ห์และความโดดเด่นให้กับผลงานจิตรกรรมลายรดน้ำร่วมสมัย

กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานลายรดน้ำชุด “ลายรดน้ำร่วมสมัยการเตรียมพื้นรักใสบนวัสดุพื้นถิ่น แรงบันดาลใจจากวิถีชีวิตชาวใต้” จากประสบการณ์ตรงและความทรงจำของผู้สร้างสรรค์ สามารถถอดลายเส้นแรงบันดาลใจจากวิถีชีวิตชาวใต้ปรับลดทอนออกแบบลายเส้นเพื่อสร้างรูปร่างรูปทรง ซึ่งสามารถสื่อความหมายและเข้าใจได้ง่าย สร้างภาพร่างแนวความคิดโดยการผูกประกอบลายในรูปแบบศิลปะไทยที่ผสมผสานระหว่างรูปทรงจากความเป็นจริงและรูปทรงที่สร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่ ในกระบวนการสร้างสรรค์เทคนิคลายรดน้ำด้วยการปิดแผ่นทองคำเปลวผสมกับการปิดด้วยผงทองวิทยาศาสตร์ ด้วยคุณสมบัติของแผ่นทองคำเปลวและผงทองวิทยาศาสตร์ทำให้ได้ค่าน้ำหนักในผลงานที่แตกต่างกัน มีสีและความเงาวาวที่ต่างกัน ผลงานสร้างสรรค์ชุดนี้จึงมีความโดดเด่นในกระบวนการเตรียมพื้นของเทคนิคลายรดน้ำที่สามารถมองเห็นลวดลาย สี และรูปทรงของวัสดุได้อย่างชัดเจน โดยแบ่งชั้นสีของตัววัสดุที่ถูกทาเคลือบด้วยยางรักมีการซ้อนทับด้วยลวดลายของชั้นสีทองที่เขียนด้วยลายรดน้ำด้านบน ด้วยลักษณะพิเศษของการใช้แผ่นทองคำเปลวจะให้ความเงาวาวสว่างเหมือนกระจกเมื่อกระทบกับแสง ผงทองวิทยาศาสตร์ที่มีหลายเฉดสีแต่จะมีความหม่นและสีที่หมองลงมากกว่าสีของทองคำเปลวมาก เมื่อกระทบกับแสงจะไม่มี ความวาว ซึ่งสามารถสร้างค่าน้ำหนักในผลงานได้ไม่สม่ำเสมอ มีความเลือนรางบ้างในบางส่วน จึงเป็นความสอดคล้องและความมุ่งหวังของผู้สร้างสรรค์ในการนำเสนอความรักของผู้สร้างสรรค์ที่มีต่อครอบครัวแม้ผ่านการเวลาเกิดเป็นผลงานจิตรกรรมลายรดน้ำร่วมสมัยที่มีการผสมผสาน แนวความคิดเทคนิควิธีการรวมถึงวัสดุที่หยิบยกมาใช้ได้อย่างลงตัว บันทึกเป็นผลงานจิตรกรรมลายรดน้ำร่วมสมัยที่แสดงออกถึงอัตลักษณ์พื้นถิ่นทางภาคใต้ และสะท้อนความผูกพันต่อครอบครัวผ่านมุมมองของผู้สร้างสรรค์

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยเรื่อง “ลายรดน้ำร่วมสมัยการเตรียมพื้นรักใสบนวัสดุพื้นถิ่น แรงบันดาลใจจากวิถีชีวิตชาวใต้” ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ 2566 ขอกราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิ จากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติที่ให้คำชี้แนะแนวทางการจัดทำโครงการวิจัย ขอขอบพระคุณอธิการบดีสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ผู้อำนวยการวิทยาลัยช่างศิลป์และทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องของสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ที่ให้การอนุเคราะห์ช่วยเหลือในการดำเนินงานครั้งนี้

รายการอ้างอิง

นฤทธิ วัฒนภู. (2552). *ลายรดน้ำ*. กวาดศิลป์.

วรรณวิสา พัฒนศิลป์. (2566). *ลายรดน้ำร่วมสมัยการเตรียมพื้นรักใสบนวัสดุพื้นถิ่น แรงบันดาลใจจากวิถีชีวิตชาวใต้*. สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.

วิภาวี บริบูรณ์. (2564). *พื้นฐานการเขียนลายไทย*. ไทยควอลิตี้บุ๊คส์.

เศรษฐมนตร์ กาญจนกุล. (2550). *ศิลปะการปิดทอง*. เศรษฐศิลป์.

สนั่น รัตนะ. (2549). *ตำราศิลปะไทย : ชุดศิลปะลายกำมะลอ*. ลิปประภา.

สนั่น รัตนะ. (2566). *อุปมา ช่อกาฝาก*. นิทรรศการจิตรกรรมรักสีร่วมสมัย.

สุจิตรา พาหุการณ์. (2562). *อัตลักษณ์วิถีถิ่นทะเลใต้*. The IDENTITY of the SOUTH.

http://www.rama9art.org/artisan/2019/september/the_identity_of_the_south/index.html

แผน เอกจิตร. (2559, 2 พฤษภาคม). *รักสีเวียดนาม*. Oknation.

<https://www.oknation.net/post/detail/634f7e8b859f46d6cec936a9>

Anne Doridou-Heim. (14 December 2022). *Nature Revealing Itself to Nguyen Gia Tri*.

<https://www.gazette-drouot.com/en/article/nature-revealing>